

UŻYWANIE PRZEZ MŁODZIEŻ RÓŻNYCH SUBSTANCJI UZALEŻNIAJĄCYCH PORÓWNANIE WYNIKÓW BADAŃ ANKIETOWYCH Z 1984 I 1988 ROKU

Jesienią 1988 roku we wszystkich szkołach ponadpodstawowych Mokotowa zostały przeprowadzone badania ankietowe dotyczące używania różnych substancji uzależniających. Uzyskane wyniki stanowią materiał porównawczy dla wyników analogicznych badań prowadzonych przez Barbarę Wolniewicz-Grzelak w 1984 roku (Wolniewicz-Grzelak i Ostaszewski, 1987). Niniejszy artykuł prezentuje porównanie wyników tych dwóch badań i jest próbą analizy zachodzących zmian.

I. CEL PRACY

Porównanie dwóch roczników młodzieży szkolnej pod kątem rozmiarów używania środków odurzających, alkoholu, papierosów i leków uspokajających na przykładzie okresowo prowadzonych badań epidemiologicznych.

II. MATERIAŁ BADAWCZY I METODA

1. Charakterystyka populacji

Populację stanowili uczniowie pierwszych klas wszystkich szkół ponadpodstawowych warszawskiej dzielnicy Mokotów rozpoczynający naukę w 1984 i 1988 roku. Średnia wieku wynosiła 15,5 lat. W 1984 roku liczba respondentów wynosiła 3402 osoby, a w 1988 - 3918 osób. Stanowiło to ponad 90% całej populacji. Obie próby spełniają surowe kryteria porównywalności danych. Jedynie udział drugorocznych dziewcząt w obu rocznikach jest nierównomierny. Stąd porównanie danych dotyczących dziewcząt musi być poddane kontroli ze względu na ingerujący czynnik wieku. Dokładniejszą charakterystykę niniejszej populacji przedstawiła B. Wolniewicz-Grzelak w raporcie pt. "Zmiany w spożywaniu przez młodzież napojów alkoholowych. Badania mokotowskie z 1984 i 1988 roku" (Wolniewicz-Grzelak, 1990).

2. Materiał badawczy

Analizowanym materiałem były odpowiedzi uczniów na anonimową ankietę NAN opracowaną przez B. Wolniewicz-Grzelak (Wolniewicz-Grzelak i Ostaszewski, 1983). Badania przeprowadzono metodą audytoryjną w czasie lekcji. Ankieta NAN zawiera kilka pytań z zamkniętymi skalami odpowiedzi. W 1988 roku zastosowano dwie wersje ankiety: NAN-3 i NAN-4, podczas gdy w 1984 roku użyto tylko wersji NAN-3.

W ankiecie NAN problem używania środków odurzających i picia alkoholu jest poruszany pośrednio przez pytania o uczestniczenie w młodzieżowych spotkaniach, podczas których używano środków odurzających, i o uczestniczenie w młodzieżowych spotkaniach, podczas których spożywano alkohol. Wersja NAN-3 obok tych dwóch pytań pośrednich zawiera bezpośrednio pytanie o picie alkoholu, natomiast wersja NAN-4 - bezpośrednio pytanie o użycie środka narkotyzującego. Jest to jedyna różnica pomiędzy tymi wersjami. W 1988 roku obie wersje zostały losowo rozdzielone w całej populacji. NAN-3: 2013 respondentów, a NAN-4: 1905.

W związku z tym, że w 1984 roku nie było bezpośredniego pytania o użycie środka odurzającego, porównanie odpowiedzi na to pytanie zostało dokonane na podstawie danych z 1983 i 1988 roku.

Dla analizy istotności różnic pomiędzy badanymi rocznikami młodzieży zastosowano test chi-kwadrat. Rozkady na skali odpowiedzi dychotomizowano w przedziałach najbardziej różnicujących.

III. WYNIKI I ICH OMÓWIENIE

1. Alkohol

W Tabeli Nr 1 są zamieszczone wyniki dotyczące udziału respondentów w młodzieżowych spotkaniach towarzyskich, podczas których spożywano alkohol.

Tabela Nr 1

Porównanie uczestniczenia młodzieży w "prywatkach z alkoholem"
w badaniach z 1984 i 1988 roku

Rok badania	Liczba respon.	W roku poprzedzającym badanie Nie uczestniczyli	Raz lub dwa razy	Kilka razy i więcej	Brak danych
CHŁOPCY					
1984	N=1600	44,7%	26,3%	28,0%	1,0%
1988	N=1830	35,0%	28,7%	35,3%***	1,0%
DZIEWCZĘTA					
1984	N=1802	45,2%	31,0%	23,1%	0,7%
1988	N=2088	42,6%	28,7%	28,0%***	0,7%
OGÓŁEM					
1984	N=3402	44,9%	28,8%	25,4%	0,9%
1988	N=3918	39,1%	28,8%	31,3%***	0,8%

*** - $p < 0,001$

Ogółem, odsetek 15-latków, którzy przynajmniej kilka razy w ciągu roku uczestniczyli w spotkaniach, podczas których piło się alkohol zwiększył się znacząco z 25,4% (1984) do 31,3% (1988); chi kw. = 36,43; $p < 0,001$. Znaczny wzrost popularności takich spotkań dotyczy zarówno chłopców jak i dziewcząt.

Odsetek chłopców, którzy przynajmniej kilkakrotnie w ciągu roku bywali na prywatkach z alkoholem wzrósł z 28,0% (1984) do 35,3% (1988); chi kw.=19,27; $p < 0,001$.

W grupie dziewcząt zanotowano także statystycznie istotny wzrost tego wskaźnika: z 23,1% (1984) do 28,0% (1988); chi kw.=12,36; $p < 0,001$.

Pieć w znacznym stopniu różnicuje częstość uczestniczenia w "prywatkach z alkoholem". Chłopcy znacznie częściej chodzą na takie spotkania niż dziewczęta ($p < 0,001$). Dotyczy to zarówno próby z 1984 i 1988 roku.

Dane dotyczące częstości picia alkoholu przez badaną młodzież przedstawia tabela nr 2.

Tabela Nr 2

Porównanie częstości picia alkoholu przez młodzież w badaniach z 1984 i 1988 roku

Rok badania	Liczba respdn.	W roku poprzedzającym badanie			Brak danych
		Nie pili alkoholu	Jeden, dwa lub kilka razy	Kilkanaście razy lub więcej	
CHŁOPCY					
1984	N=1600	37,1%	54,0%	8,8%	0,1%
1988	N= 944	30,7%	57,4%	10,7%	1,2%
DZIEWCZĘTA					
1984	N=1802	39,3%	55,5%	4,6%	0,6%
1988	N=1069	39,0%	54,4%	6,3%*	0,3%
OGÓŁEM					
1984	N=3402	38,3%	54,8%	6,5%	0,4%
1988	N=2013	35,1%	55,8%	8,3%**	0,7%

* - $p < 0,05$ ** $p < 0,02$.

Odsetek 15-latków, którzy pili przynajmniej jeden raz w ciągu ostatniego roku zwiększył się z 61,3% (1984) do 64,1% (1988); chi kw.=4,43; $p < 0,05$. Jednocześnie zwiększył się odsetek tych, którzy stosunkowo często pili alkohol (przynajmniej kilkanaście razy w ciągu roku); z 6,5% (1984) do 8,3% (1988); chi kw.=6,27; $p < 0,02$.

Obie te różnice wskazują na ten sam kierunek zmian - częstsze picie alkoholu przez młodzież.

Chłopcy w 1988 roku częściej pili alkohol niż ich rówieśnicy cztery lata wcześniej. W 1984 roku 62,8% chłopców przyznawało się do choćby jednorazowego wypicia alkoholu w ciągu ostatniego roku, podczas gdy w 1988 roku już 68,1%; chi kw.=7,49; $p < 0,01$. Zwiększyła się też, ale statystycznie nie znacząco liczba tych, którzy pili często.

Wśród dziewcząt odsetek tych, które choćby jeden raz piły alkohol w ciągu roku nie uległ istotnej zmianie i był bliski 60% dla obu roczników. Zwiększył się natomiast odsetek dziewcząt

cząt pijących często z 4,6% (1984) do 6,3% (1988); chi kw. = 4,02; $p < 0,05$.

O ile, w 1984 roku odsetek dziewcząt i chłopców przyznających się do przynajmniej jednorazowego wypicia alkoholu w ciągu roku był na zbliżonym poziomie (62,8% chłopców i 60,1% dziewcząt), to w cztery lata później znacznie się zróżnicował (68,1% chłopców i 60,7% dziewcząt; chi kw. = 11,95; $p < 0,001$). Częste picie alkoholu jest bardziej rozpowszechnione wśród chłopców niż wśród dziewcząt w dwóch analizowanych rocznikach.

2. Środki odurzające

Tabela Nr 3 przedstawia wyniki dotyczące udziału respondentów w młodzieżowych spotkaniach towarzyskich, podczas których używano środków odurzających.

Tabela Nr 3

Porównanie uczestniczenia młodzieży w "prywatkach ze środkami odurzającymi" w badaniach z 1984 i 1988 roku

Rok badania	Liczba respon.	W roku poprzedzającym badanie			Brak danych
		Nie uczestniczyli	Raz lub dwa razy	Kilka razy i więcej	
CHŁOPCY					
1984	N=1600	91,5%	3,9%	4,0%	0,6%
1988	N=1830	93,5%	3,3%	2,5%*	0,7%
DZIEWCZĘTA					
1984	N=1802	91,9%	3,9%	3,9%	0,3%
1988	N=2088	95,3%	2,9%	1,5%***	0,3%
OGÓŁEM					
1984	N=3402	91,7%	3,9%	3,9%	0,5%
1988	N=3918	94,4%	3,1%	2,0%***	0,5%

*** - $p < 0,001$ * $p < 0,05$

W zakresie kontaktów młodzieży ze środkami odurzającymi zanotowano zmniejszenie się rozmiarów tego zjawiska. Ogółem, z 7,8% (1984) do 5,1% (1988) zmniejszył się odsetek respondentów, którzy przynajmniej jeden raz w roku byli na spotkaniu,

podczas którego używano środków odurzających; chi kw.=23,42; $p < 0,001$. Zaobserwowano także zmniejszenie się tej grupy młodzieży, która stosunkowo często bywała na takich spotkaniach; z 3,9% (1984) do 2,0% (1988); chi kw.=25,57; $p < 0,001$.

Powyższą tendencję wyraźnie potwierdzają dane dotyczące dziewcząt. Odsetek dziewcząt, które choćby raz w ciągu ostatniego roku uczestniczyły w takich spotkaniach zmniejszył się znacząco z 7,8% (1984) do 4,4% (1988); chi kw.=19,43; $p < 0,001$. Jednocześnie zmniejszył się odsetek dziewcząt, które przynajmniej kilkakrotnie w ciągu roku uczestniczyły w takich spotkaniach; z 3,9% (1984) do 1,5% (1988); chi kw.=20,94; $p < 0,001$.

Chłopcy także zmniejszyli swój udział w tego typu spotkaniach, ale w mniejszej skali niż dziewczęta. Odsetek chłopców, którzy przyznają się do choćby jednorazowego udziału w ww. spotkaniach zmniejszył się z 7,9% (1984); do 5,8% (1988); chi kw.=5,87 $p < 0,02$. Spadkowi uległ również odsetek tych, którzy przynajmniej kilka razy mieli tego typu doświadczenia; z 4,0% (1984) do 2,5% (1988); chi kw.=5,58; $p < 0,02$. Te różnice wskazują na to, że - po czterech latach - dziewczęta w większym stopniu niż chłopcy wycofały się ze spotkań towarzyskich, podczas których używa się narkotyków.

W związku z tym, że populacja dziewcząt w 1988 roku miała znacznie mniejszy odsetek uczennic drugorocznych niż populacja z 1984 roku sprawdzono, czy ten czynnik nie miał decydującego znaczenia dla zmian dotyczących dziewcząt. W tym celu wyłączono z obu roczników dziewcząt grupę drugorocznych i poddano analizie porównawczej tylko grupę nieopóźnionych w nauce. Okazało się, że zaobserwowane zmiany potwierdzają się również w tak skonstruowanej grupie respondentek. W 1984 roku 7,0% dziewcząt nieopóźnionych w nauce ($N=1566$) deklaroowało przynajmniej jednorazowe uczestnictwo w spotkaniach towarzyskich, podczas których używano środków odurzających, a w 1988 roku ($N=1875$) - 3,9%; chi kw.= 16,68; $p < 0,001$.

Tabela Nr 4 prezentuje wyniki dotyczące używania środków odurzających.

Tabela Nr 4

Porównanie częstości używania środków odurzających przez młodzież w badaniach z 1983 i 1988 roku

Rok badania	Liczba respon.	W roku poprzedzającym badanie			Brak danych
		Nie użyli	Raz lub dwa razy	Kilka razy i więcej	
CHŁOPCY					
1983		B R A K D A N Y C H			
1988	N= 887	96,4%	1,6%	1,6%	0,4%
DZIEWCZĘTA					
1983		B R A K D A N Y C H			
1988	N=1018	97,1%	1,5%	1,1%	0,3%
OGÓŁEM					
1983	N=1352	96,5%	1,3%	1,3%	0,9%
1988	N=1905	96,8%	1,5%	1,3%	0,4%

Niestety, nie można porównać dwóch analizowanych tu roczników pod względem używania środków odurzających, ponieważ w 1984 roku nie było bezpośredniego pytania na ten temat. Jednak dla zachowania jednolitości opisu wyniki uzyskane w 1988 roku odniesiono do wyników analogicznych badań wykonanych w 1983 roku.

Używanie środków odurzających przez 15-letnią młodzież w 1983 i 1988 roku nie różni się istotnie: 2,6% badanych (1983) i 2,8% (1988) przynajmniej raz w ciągu ostatniego roku użyło środka odurzającego. Do wielokrotnego używania (kilka razy, kilkanaście lub więcej razy w ciągu ostatniego roku) przynajmniej się 1,3% populacji w obu rocznikach.

Jak widać z danych zawartych w tabeli nr 4, płeć nie różnicuje w istotny sposób używania środków odurzających przez nastolatków.

3. Leki uspokajające

Po czterech latach nie zmienił się znacząco odsetek młodzieży przyjmującej leki uspokajające.

Wyniki porównań prezentowane są w tabeli nr 5.

Tabela Nr 5

Porównanie częstości używania przez młodzież leków uspokajających w badaniach z 1984 i 1988 roku

Rok badania	Liczba respon.	W roku poprzedzającym badanie			Brak danych
		Nie używali	Raz lub dwa razy	Kilka razy i więcej	
CHŁOPCY					
1984	N=1600	92,6%	4,3%	1,9%	1,2%
1988	N=1830	93,5%	3,6%	1,8%	1,1%
DZIEWCZĘTA					
1984	N=1802	83,1%	11,1%	5,5%	0,3%
1988	N=2088	80,9%	12,8%	6,2%	0,1%
OGÓŁEM					
1984	N=3402	87,6%	7,8%	3,9%	0,7%
1988	N=3918	86,8%	8,5%	4,0%	0,7%

Do zażywania tego typu leków przynajmniej kilka razy w roku przyznało się 3,9% respondentów w 1984 roku, a 4% w 1988. Warto zaznaczyć, że czynnikiem bardzo silnie różnicującym jest płeć. Trzykrotnie więcej dziewcząt niż chłopców zażywa tego typu środki. Proporcja ta utrzymuje się w obu badanych rocznikach. W 1984 roku 5,5% dziewcząt deklarowało przyjmowanie leków uspokajających przynajmniej kilka razy w roku, podczas gdy chłopców tylko 1,9%. W 1988 roku analogicznie 6,2% dziewcząt i 1,8% chłopców.

4. Palenie papierosów

Porównanie dwóch roczników młodzieży, pod kątem palenia papierosów przedstawia tabela nr 6.

Tabela Nr 6

Porównanie częstości palenia papierosów przez
młodzież w badaniach z 1984 i 1988 roku

Rok badania	Liczba respo-	Nie palący	Okazjo- nalnie	Kilka razy w tygodniu	Codziennie	Brak danych
CHŁOPCY						
1984	N=1600	61,9%	16,4%	5,7%	15,7%	0,3%
1988	N=1830	69,6%	11,1%	5,1%	13,7%	0,5%
DZIEWCZĘTA						
1984	N=1802	73,5%	13,5%	4,1%	8,8%	0,2%
1988	N=2088	78,8%	11,5%	3,2%	6,4%**	0,1%
OGÓŁEM						
1984	N=3402	68,0%	14,8%	4,9%	12,0%	0,3%
1988	N=3918	74,5%	11,3%	4,1%	9,8%**	0,3%

Ogółem w 1984 roku 31,7% respondentów przyznało się do palenia papierosów (okazjonalnego, kilka razy w tygodniu lub codziennego), podczas gdy w 1988 roku tylko 25,2%; chi kw.=37,9; $p < 0,001$. Ten pozytywny kierunek zmian obserwuje się zarówno w grupie dziewcząt jak i chłopców.

Dla pytań związanych z paleniem papierosów ważne jest rozstrzygnięcie kwestii, jaki odsetek młodzieży pali nałogowo. Przyjęto, że częste palenie papierosów, tzn. kilka razy w tygodniu i codziennie bardzo uprawdopodobnia zaistnienie nałogu. Stwierdzono, że zmniejszył się odsetek młodzieży palącej często z 16,9% (1984) do 13,9% (1988); chi kw.=12,74; $p < 0,001$, z czego palenie codzienne zmniejszyło się z 12,0% (1984) do 9,8% (1988); chi kw.=9,52; $p < 0,005$.

Tendencja ta wyraźniej zaznaczyła się w grupie dziewcząt. Liczba palących często pierwszoklasistek spadła z 12,9% (1984) do 9,6% (1988); chi kw.=10,64; $p < 0,001$.

Zmniejszenie się odsetka dziewcząt palących często jest przynajmniej w części spowodowane tym, że w 1988 roku wśród respondentek było mniej uczennic drugorocznych niż w 1984 roku.

Jeśli z obu porównywanych grup dziewcząt wyłączymy te, które powtarzały klasę to okazuje się, że w 1984 roku częste palenie dotyczy 9,6% nieopóźnionych w nauce (N=1566), a w 1988 roku (N=1875) - 7,6%; chi kw.=4,44; p<0,05. Różnica więc utrzymuje się na znaczącym poziomie. Wśród chłopców liczba palących papierosa często, mimo procentowego spadku, nie różniła się statystycznie znacząco.

Chłopców palących często papierosa jest około dwukrotnie więcej niż dziewcząt. Taka proporcja nie zmieniła się na przestrzeni czterech lat.

IV. Dyskusja

Po czterech latach częstość spotkań towarzyskich, podczas których młodzież piła alkohol zwiększyła się znacząco przy jednoczesnym spadku popularności spotkań, gdzie oferowano środki odurzające. Jest to niewątpliwie jeden z ciekawszych wyników naszych badań. Prawdopodobnie wskazuje on na kierunki zmian zachodzących w dziedzinie kontaktów młodzieży ze środkami uzależniającymi. Warto byłoby zbadać, jakie są tego przyczyny, czy stosunkowo łatwiej dostępny alkohol wypiera z młodzieżowych prywatek trudniej dostępne narkotyki, czy też ograniczenie kontaktów młodzieży ze środkami odurzającymi jest wynikiem działań profilaktycznych ukierunkowanych na ten właśnie rodzaj substancji uzależniających.

Tak czy inaczej, różne dane wskazują na to, że prezentowane powyżej wyniki badań własnych prowadzonych w jednej wiekowiejskiej dzielnicy są zgodne z tendencjami obserwowanymi w całym kraju. Statystyki służby zdrowia, opierające się na zgola innych miernikach, odnotowują bowiem spadek liczby osób leczonych z powodu uzależnienia od środków odurzających (Godwod-Sikorska, 1988) oraz wzrost liczby przyjęć z powodu zespołu zależności alkoholowej (Rocznik Statystyczny Zakładu Organizacji Ochrony Zdrowia, IPiN, 1989).

Nasze badania potwierdzają doniesienia innych autorów, wskazujące na to, że picie alkoholu jest zjawiskiem stosunkowo szeroko rozpowszechnionym wśród nastolatków (Gruszczyński i inni, 1989; Ślusarczyk, 1986). Niepokoi zwłaszcza tendencja wzrostowa spożywania alkoholu przez młodzież. Dotyczy to

przede wszystkim młodzieży męskiej. Te wyniki korespondują z wynikami o wiele bardziej szczegółowych badań nad alkoholem prowadzonych przez B. Wolniewicz-Grzelak na tej samej populacji młodzieży (Wolniewicz-Grzelak, 1990).

Używanie przez młodzież środków odurzających jest zjawiskiem raczej niewielkich rozmiarów i nie wykazuje tendencji wzrostowej. Poniżej 3% respondentów w 1983 i 1988 roku przyznało się, że przynajmniej jeden raz w ciągu ostatniego roku użyło narkotyku. Nie dysponujemy w tym przypadku wynikiem z 1984 roku. W badaniach innych autorów odsetek osób, które przyznały się do jednorazowego użycia środka odurzającego waha się od 3,6% do 11,8% (Badora i inni, 1987; Czarniawy, 1987; Płonka-Syroka, 1984; Ślusarczyk, 1986). Porównanie tych wyników z własnymi wynikami jest bardzo trudne ze względu na różny wiek respondentów, typ szkół z jakich pochodzą oraz różne rozwiązania metodologiczne. Na przykład Płonka-Syroka celowo zastosowała nielosowy dobór szkół i otrzymała wysoki wynik (11,1%). Mogły to być szkoły szczególnie zagrożone narkomanią. Jednak podstawową trudnością dla oceny rozmiarów omawianego zjawiska jest brak systematycznie prowadzonych badań porównawczych, do których moglibyśmy odnieść nasze rezultaty.

W takim ujęciu zagadnień epidemiologicznych, gdzie istotną rolę odgrywają pytania pośrednie, warto rozstrzygnąć następujący problem. Jaki jest związek pomiędzy uczestnictwem w młodzieżowych spotkaniach towarzyskich, gdzie podawano alkohol a pićm alkoholu oraz pomiędzy uczestnictwem w młodzieżowych spotkaniach, gdzie oferowano środki odurzające a ich używaniem?

Aby obrazowo odpowiedzieć na to pytanie podzielono całą populację z 1988 roku wg kryterium uczestniczenia w ww. spotkaniach. W ten sposób utworzono cztery grupy respondentów. Okazało się, że spośród tych, którzy uczestniczyli w prywatkach z alkoholem 83% jednocześnie podaje, że w ogóle piło alkohol. Natomiast z grupy "nieuczestniczących" jedynie 35% przyznaje się do picia alkoholu. Można ten związek przedstawić w prosty sposób: na 100 respondentów uczestniczących w ww. spotkaniach 83-ch jednocześnie podaje, że piło alkohol, zaś na 100 respondentów "nieuczestniczących" jedynie 35-ciu. (współczynnik Cramera - 0,46).

Spółród tych, którzy brali udział w prywatkach z narkotykami 37% zarazem podaje, że w ogóle użyło tego rodzaju środka, natomiast z grupy "nieuczestniczących" tylko 1% przyznaje się do użycia narkotyku. Tak więc na 100 "uczestniczących" 37-u przyznaje się do użycia środka odurzającego, zaś na 100 "nieuczestniczących" tylko jeden. (Współczynnik Cramera - 0,45).

Badania własne z 1983 roku prowadzone tym samym narzędziem badawczym wskazywały, że - w zakresie pary pytań o środki odurzające - związek ten był jeszcze silniejszy. Współczynnik Cramera wynosił 0,72 (Wolniewicz-Grzelak i Ostaszewski, 1983). Ta różnica w sile związku może świadczyć o zmieniających się zwyczajach młodzieży używającej środków odurzających. Jednak generalnie nie zmienia to faktu, że większość spośród tych, którzy eksperymentują z narkotykami preferuje ich używanie w grupie rówieśników. Wniosek ten znajduje potwierdzenie w doniesieniach innych autorów (Czarniawy, 1987; Płonka-Syroka, 1984; Ślusarczyk, 1986).

Siła związku pary pytań o alkohol pozostała na niezmiennym poziomie w porównaniu z badaniami z 1984 roku.

W odstępie czterech lat nie zmieniła się skala zjawiska używania przez młodzież leków uspokajających. Utrzymuje się również znaczna dysproporcja między dziewczętami a chłopcami w zakresie przyjmowania tego typu środków. Można więc przypuszczać, że w sytuacjach trudnych dziewczęta częściej sięgają po leki uspokajające natomiast chłopcy po alkohol. Za przyjęciem tej hipotezy przemawiają także dane pochodzące z Rejestru Psychiatrycznego prowadzonego w Poznaniu w 1971 roku (Dziduszko, Słupczyńska, Dąbrowski, 1974). Z tych danych wynika, że statystycznie rzecz biorąc liczba mężczyzn i kobiet chorych psychicznie jest zbliżona. Jednak kobiety częściej chorują na nerwicę i zaburzenia psychosomatyczne, podczas gdy mężczyźni częściej leczą się z powodu zespołu zależności od alkoholu.

W 1988 roku w porównaniu z 1984 rokiem zmniejszyła się grupa młodzieży, która pali papierosy. Ten pozytywny kierunek zmian znajduje także potwierdzenie w badaniach przeprowadzonych wśród łódzkich 15-latków w latach 1985-1988 (Wijatkowski, 1990). Mimo zmniejszania się rozmiarów tego zjawiska - z badań różnych autorów jak i z naszych wynika jednak, że około 1/3

populacji młodzieży okazjonalnie lub systematycznie pali papierosy (Gruszczyński i inni 1989, Kawecki 1982, Korczyk 1982, Płonka-Syroka 1983, Wijatkowski 1982).

Eksperymentowanie z papierosami rozpoczyna się w większości przypadków w szkole podstawowej (Wijatkowski 1990). Natomiast w szkołach ponadpodstawowych zwiększa się częstość palenia (Wijatkowski 1990, Korczyk 1982).

Stwierdzono, że więcej chłopców niż dziewcząt pali papierosy. Wniosek ten znalazł potwierdzenie również w innych doniesieniach (Kawecki 1982, Korczyk 1982, Płonka-Syroka 1983, Wijatkowski 1982, 1990).

Na przełomie września i października 1989 roku przeprowadzono badania ankietowe, których wyniki stanowią istotne uzupełnienie dla powyższego artykułu. Celem tych badań było uzyskanie informacji o rodzajach środków odurzających, z jakimi stykają się uczestnicy młodzieżowych spotkań, podczas których, używa się tych środków. Wyniki zostaną przedstawione w oddzielnej publikacji.

V. WNIOSKI

Porównanie dwóch roczników młodzieży rozpoczynającej naukę w szkołach ponadpodstawowych Mokotowa w 1984 i 1988 r. daje podstawy do wysnucia następujących wniosków.

A l k o h o l

1. Rozpowszechnił się zwyczaj uczestniczenia w młodzieżowych spotkaniach towarzyskich, gdzie pije się alkohol.
2. Znacznie wzrósł odsetek chłopców pijących alkohol. Wśród dziewcząt liczba tych, które piły alkohol nie uległa zmianie, natomiast więcej piętnastolatek zaczęło pić często.

Ś r o d k i o d u r z a j ą c e

3. Zmniejszył się odsetek młodzieży uczestniczącej w spotkaniach towarzyskich, podczas których używano środków odurzających. Dziewczeta w większym stopniu niż chłopcy wycofały się z tego rodzaju spotkań.
4. Odsetek młodzieży używającej środków odurzających był w 1988 roku podobny do stwierdzonego w 1983 (w 1984 roku nie pytano bezpośrednio o używanie środków odurzających).

Leki uspokajające

5. Częstość używania leków uspokajających przez młodzież nie uległa zmianie.

Palenie papierosów

6. Zmniejszył się odsetek młodzieży palącej papierosy, w tym również tych, którzy palą często

DRUG AND SUBSTANCE USE AMONG WARSAW TEENAGERS A COMPARISON OF THE RESULTS OF THE QUESTIONNAIRE STUDIES 1984 AND 1988

SUMMARY

A comparative survey was carried out over the prevalence of addictive substances among youth in 1984 and 1988. The research material was anonymous questionnaire answers of fifteen years old pupils, beginning their study in secondary schools within Warsaw district Mokotów. The number of the respondents was 3402 in 1984, and 3918 in 1988.

It was found that the custom of attending parties with alcohol became more popular, while the number of young participants in the parties, where narcotic substances were taken, diminished at the same time, which was the most important result of the survey. Approximately 3% of the target population used a narcotic at least once during last year. The number of smoking youth became smaller, including regular smokers. The frequency of using sedatives didn't change among young people.

PIŚMIENNICTWO

1. Badora S., Kościarska-Wójcicka A., Kulińska T.: Zagrożenie narkomanii wśród młodzieży na terenie Częstochowy. (w:) Chruściel T. (red.): Zeszyty Problemowe Narkomanii, Warszawa 1987, 2, 70-75.
2. Czarniawy A.: Badania ankietowe nad używaniem środków uzależniających przez młodzież szkolną Sanoka. (w:) Chruściel T. (red.): Zeszyty Problemowe Narkomanii, Warszawa 1987, 2, 76-82.
3. Dziduszko T., Siupczyńska E., Dąbrowski St.: Zaburzenia psychiczne w Poznaniu. Rejestr Psychiatryczny. IPIŃ Warszawa 1974.
4. Godwod-Sikorska C.: Uzależnienia lekowe w Polsce: Terapia i leki. 1988, 4-5, 95-102.
5. Gruszczyński W., Rydzynski Z., Kocur J., Caban Z.: Spożywanie alkoholu przez uczniów szkół podstawowych m.Łódź (w:) Bizon Z., Szyszkowski W. (red.): Zagadnienia alkoholizmu i innych uzależnień. Warszawa 1989, 2, 77-80.
6. Kawecki Z.: Ocena powszechności palenia tytoniu wśród młodzieży szkolnej miasta Lublina (w:) T.Górski (red.): Problemy higieny, Warszawa 1982, 367-374.
7. Korczyk L.: Palenie tytoniu wśród harcerzy szkół ponadpodstawowych w Łodzi (w:) T.Górski (red.): Problemy higieny, Warszawa 1982, 325-335.
8. Płonka-Syroka B.: Palenie papierosów przez uczniów pierwszych klas wrocławskich liceów ogólnokształcących. Zdrowie Publiczne 1983, 4, 193-204.

9. Płonka - Syroka B.: Używanie narkotyków i innych środków toksycznych przez uczniów pierwszych klas wrocławskich liceów ogólnokształcących. Zagadnienia Wychowawcze a Zdrowie Publiczne 1984, 3, 73-80.

10. Płonka-Syroka B.: Używanie narkotyków przez licealistów wrocławskich - ocena epidemiologiczna i etiologiczna (w:) Chruściel T., Hołyst B., Tyfczyńska J. (red.): Zeszyty Problemowe Narkomanii, Warszawa 1986, 1, 470-488. 11. Ślusarczyk B.: Przyjmowanie środków odurzających oraz spożycie napojów alkoholowych w świetle wypowiedzi uczniów zasadniczych szkół zawodowych przyzakładowych w Warszawie (w:) Strzelecki Z., Wrzeszcz H., Ziółkowski Z. (red.): Alkohol, narkotyki, tytoni - skutki demograficzne w Polsce. Warszawa 1986, 155-168. 12. Wijatkowski S.: Motywy rozpoczynania palenia przez młodzież szkół łódzkich (w:) Górski T., (red.): Problemy higieny, Warszawa 1982, 313-324. 13. Wijatkowski S.: Wybrane aspekty psychospołecznego uwarunkowania palenia tytoniu wśród młodzieży. II Europejska Konferencja Oświaty Zdrowotnej. Warszawa 1990, (poster). 14. Wolniewicz-Grzelak B., Ostaszewski K.: Badanie środowisk szkolnych w zakresie zagrożenia uzależnieniem od środków odurzających. Biuletyn Instytutu Psychoneurologicznego. 1983, 4, 68-82. 15. Wolniewicz-Grzelak B., Ostaszewski K.: Rozpowszechnianie używania różnych substancji uzależniających przez uczniów szkół ponadpodstawowych warszawskiej dzielnicy Mokotów. Zeszyty Problemowe Narkomanii, Warszawa 1987, 2, 83-88. 16. Wolniewicz-Grzelak B.: Zmiany w spożywaniu przez młodzież napojów alkoholowych. Badania mokotowskie z 1984 i z 1988 roku. Alkoholizm i Narkomania, PTP, IPiN, Warszawa (w druku).